

Філіппова О. В.,
*здобувачка фахової передвищої освіти першого курсу,
відділення готельно-ресторанної справи*
Хомутовська І. І.,
*кандидат історичних наук, викладач вищої категорії
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж
Миколаївського національного аграрного університету»
м. Миколаїв*

НЕСТОР ІВАНОВИЧ МАХНО – ТАКТИК ВЕДЕННЯ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ВІЙНИ

Український політичний і військовий діяч Нестор Іванович Махно, командувач Революційної повстанської армії України, керівник селянського повстанського руху 1918-1921 років, відомий анархіст і тактик ведення партизанської війни. Народився 26 жовтня 1888 року в селі Гуляйполе, Олександрівського повіту Катеринославської губернії, російська імперія (нині місто Гуляйполе, Запорізької області), у бідній селянській родині 42-ух річного Івана Махна, та його дружини Євдокії Матвіївни. Коли Нестору не виповнилося ще й року, у нього помер батько. Мати залишилася у великій матеріальній скруті з п'ятьма синами: Карпом, Савою, Григорієм, Омеляном та найменшим – Нестором [1]. Нестор з ранніх років працював. Це була робота на багатих хуторян, у малярній майстерні, в купецькій лавці, а пізніше – чорноробом на чавунно-ливарному заводі. Це сформувало його любов та повагу до простих людей. Чотири роки він навчався в церковно-приходській школі і отримав лише початкову освіту.

Неповнолітнім під впливом революційних подій, у 1905 р. долучився до політичної діяльності, врешті пристав до гуляйпільської групи «хліборобів анархістів-комуністів», його не раз заарештовували. У 1906-1908 рр. за участь у експропріаційних акціях. В 1910 році у Катеринославі тривало засідання Тимчасового Одеського окружного військового суду, який виніс вирок у справі гуляйпільських анархістів, п'ятьом із котрих (у тому числі й Н.Махну), – смертний через повішення. Вже 7 квітня того року Міністр внутрішніх справ П.Столипін підписав прохання матері про помилування Нестора, в якому вона змінила рік народження на 1889-й, і на момент злочину, в якому його звинувачували, за законами імперії вважався

неповнолітнім – до 21 року, чекало довічне ув'язнення. На слідстві Нестор сказав, що не до якої розбійницької шайки не належить, а є членом політичної революційної організації, що виборює свободу для людей, що гроші після експропріацій йшли виключно на революцію. У результаті з 1911 по 1917 роки, Н.Махно пробув у Бутирській тюрмі, в Москві, звільнений у 1917 р. Повернувся в Гуляйполе, де розгорнув публічну політичну діяльність, очолив кілька революційних організацій [2].

Наступ в березні 1917 року німецько-австрійських військ примусив Н. Махна виїхати з України. деякий час він перебував у Таганрозі, Ростові-на-Дону, Царищені, Астрахані, Саратові і Москві. Революційна епоха створює такі умови, коли в єдиному політичному просторі стикаються та взаємодіють такі рушійні сили як: народна ініціатива, ідеологічна влада лідера, авантюризм, анархізм тощо. Влітку 1918 року Нестор Іванович знову повернувся в Україну. Він дізнався, що хату його матері спалили гетьманці, а його старшого брата – інваліда, учасника Першої світової війни – розстріляли, тому що вважали, що він брав участь у боротьбі проти німців та режиму Павла Скоропадського. Тому восени організував великий повстанський загін під назвою «Чорна гвардія», почав боротьбу проти влади гетьмана П.Скоропадського, місцевих поміщиків та австро-німецьких військ, здійснивши понад 120 нальотів, армія Н. Махна до листопада 1918 року налічувала близько 80 тисяч осіб, воювали представники практично всіх національностей, що населяли Південну Україну [3]. Восени 1918 року на зміну урядові П. Скоропадського прийшла націоналістична Директорія на чолі з С. Петлюрою. Відмовився визнати Н. Махно владу, і коли озброєні петлюрівці зайняли Катеринослав, уклав угоду з Червоною Армією (зустрівся з В.Леніним у Кремлі) про спільні дії проти Директорії. В складі більшовицької радянської української армії Н.Махно у 1919 р. почав боротьбу проти УНР. Отримав звання «Комбрига» червоної армії. Особисто застрелив конкурента атамана Н. Григор'єва, який планував вбити Н. Махно, щоб очолити армію УНР.

З історичної літератури можна дізнатися, що в 1920 році Н. Махно зрозумів, що союз з більшовиками – це страшна помилка, і почав боротьбу проти них, почав сприяти петлюрівським загонам, уклав з ними перемир'я, угоду про ненапад і спільні дії проти радянської влади. Був оголошений Москвою поза законом після відмови підкоритися наказу Й. Сталіна виступити проти Польщі.

Воюючи проти всіх, лише за період з 1918 до 1921 років, Н.Махно виводив своїх бійців з оточення більше двохсот разів.

Нестор Махно не встановлював диктатури, а спонукав людей до самоорганізації, хоч люди не готові були самоорганізовуватися, тому серед них потрібно було провадити просвітницьку роботу. Н.Махно був переконаний, що люди-господарі без посередництва державних чиновників, політиків і партій самі можуть організувати своє життя в самоврядні громади, соціально-господарські об'єднання за територіальним чи професійним принципами і взаємодіяти між собою в спільних інтересах, забезпечуючи самооборону й зовнішні зв'язки [4].

Оскільки Н. Махно активно брав участь у боях, а не лише відігравав роль командира зі штабу, його було поранено 12 разів, в останнє у 1921 році. Куля потрапила у потилицю, та пройшла через щоку. Але навіть після такого пошкодження, він вижив. Мав Н. Махно прізвисько «Батько Махно». «Батько» - шанобливе звертання, широко поширеного у старі часи серед козаків і жителів степів. Вживання цього звертання свідчило про надзвичайну повагу до людини, майже рівну повазі до рідного батька, захисника, вчителя і спасителя. З кінця листопада 1920 року до серпня 1921 року, Н. Махно вів виснажливу і запеклу боротьбу проти більшовицької влади, здійснивши ряд повстанських походів по Азовському побережжю на Дон і у Поволжя. Однак Махновці були остаточно переможені більшовиками у 1921 році і Н. Махно тоді був змушений тікати. Деякий час він жив у Бухаресті, згодом у Варшаві. У вересні 1923 року Н.Махно був заарештований у введенні переговорів з радянськими дипломатами, на яких обговорювалися питання про можливість підняття повстання у Західній Україні з наступним поєднанням цієї території до УРСР. У кінці тогож року Нестор Іванович був «за неясністю доказів» звільнений. Після суду над Нестором Івановичем у Польщі його було виправдано, і в 1924 році він виїхав до Німеччини, потім переїхав у Францію. Підтримував активні зв'язки з міжнародним анархістським рухом, друкувався. Будучи серйозно хворим, жив переважно на пожертвування анархістів. Залишив тритомні мемуари. У передмові до своїх спогадів «Російська революція на Україні» Нестор Махно пише наступне: «Про одне лиш можу пошкодувати я, випускаючи цей нарис у світ: це те, що він виходить не в Україні і не українською мовою. Культурно український народ крок за кроком йде до повного визначення своєї індивідуальної своєрідності, і це важливо. Але в

тому, що я не можу видати свої записки мовою свого народу, вина не моя, а тих умов, в яких я перебуваю» [2].

Помер Нестор Іванович 6 липня 1934 року в Парижі від сухот. Урну з прахом Н. Махна замуровано в стіні комунарів під номером 6685 у 87 відділі цвинтаря Пер-Лашез. На його похоронах були близько півтисячі анархістів із різних країн і лише двоє українців: дружина Галина Кузьменко та донька Олена.

Література:

1. Шурхало Д. Нестор Махно: самородок, військові таланти якого годі пояснити. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29581007.html>
2. Режим доступу: <https://m.youtube.com/watch?v=-lckDhaLGqQ>
3. Бритков О. Нестор Махно як автор теорії швидкоплинної війни. *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: тези доповідей Міжнар. наук.-теор. конференції студентів і аспірантів, 2–3 квітня 2013 р.:* у 2 ч. Ч. 1. Харків: НТУ «ХПІ», 2013. С. 94-95.
4. Андрієнко А. 100 років тому Батько Махно започаткував новітній український визвольний рух. Режим доступу: <https://ukrsvit1.com.ua/liudy/suspilstvo-pravo-lad/batko-makhno-zapochatkuvav-novitnij-ukrainskyj-povstanskyj-ruk-h-voli.html>

Черевко О. В.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти IV курсу,
факультету географії, історії та туризму*

*Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне*

КОНСТРУКТИВНА РОЛЬ КОЗАЦТВА У СТАНОВЛЕННІ ДЕРЖАВНОЇ СВІДОМОСТІ НАРОДУ УКРАЇНИ

Щоб орієнтуватися в житті, стати свідомим громадянином своєї Вітчизни та освіченою людиною, треба вивчати і знати минуле свого народу, його історію. Історія народу як і життя людини, має героїчні, трагічні, щасливі і нещасливі сторінки. Оскільки в героїчному найбільше